

Productie en bekostiging van de cultuursector

Berend Jan Langenberg, Carlien Schrijvershof en René Goudriaan

De verhouding tussen de drie inkomstenbronnen van de culturele sector is al jaren zo'n beetje hetzelfde, maar dat gaat veranderen. De bijdragen van het Rijk en van de decentrale overheden nemen af, de koopkracht van consumenten daalt en bedrijven zijn terughoudender met sponsoring. De hoop is nu gevestigd op giften en goededoelenloterijen.

De economische kringloop is in drie deelprocessen onder te verdelen: productie, inkomsten en bestedingen. Dit stuk beperkt zich tot de eerste twee. De bestedingen blijven buiten beschouwing omdat actuele cijfers over bestedingen in de culturele sector niet beschikbaar zijn.¹

De productie

Het eerste deelproces, de productie, wordt doorgaans als bijdrage aan het bruto binnenlands product (bbp) weergegeven. Met behulp van de CBS-definitie (Braams 2011) is de bijdrage van de cultuursector aan het bbp te bepalen. Figuur 1 toont de ontwikkeling daarvan in de tijd.

In absolute termen betekent 2,3 procent van het bbp in 2012 een bijdrage van 12 miljard euro. Dat percentage is lager dan in eerdere jaren. Uit de figuur is af te lezen dat de bijdrage aan het bbp in de afgelopen 15 jaar rond de 2,5 procent van het bbp ligt. De daling

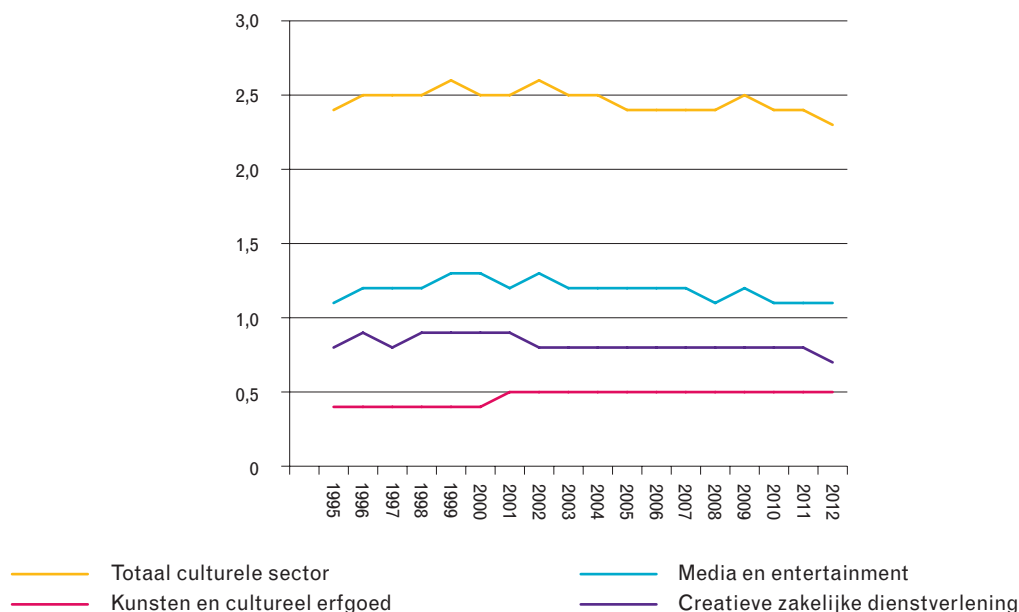
van de bijdrage van de culturele sector aan het bbp zet in 2009 in, en is het sterkst in de deelsector creatieve en zakelijke dienstverlening (onder andere architectenbureaus).

Bekostigingsmix

Het tweede onderdeel van de kringloop is het inkomen, oftewel de bekostiging van culturele instellingen. De bekostiging valt in drie hoofdgroepen uiteen:²

- marktinkomsten;
- subsidies, oftewel de bijdragen van de overheid;
- private bijdragen.

Bekostiging via de markt houdt in dat een instelling bijdragen vraagt waar een directe tegenprestatie tegenover staat, zoals het vragen van een toegangsprijs aan personen of de verwerving van sponsorgelden in ruil voor het tonen van merknamen aan bedrijven. Subsidies komen van zowel het Rijk, gemeenten, provincies en cultuurfondsen als

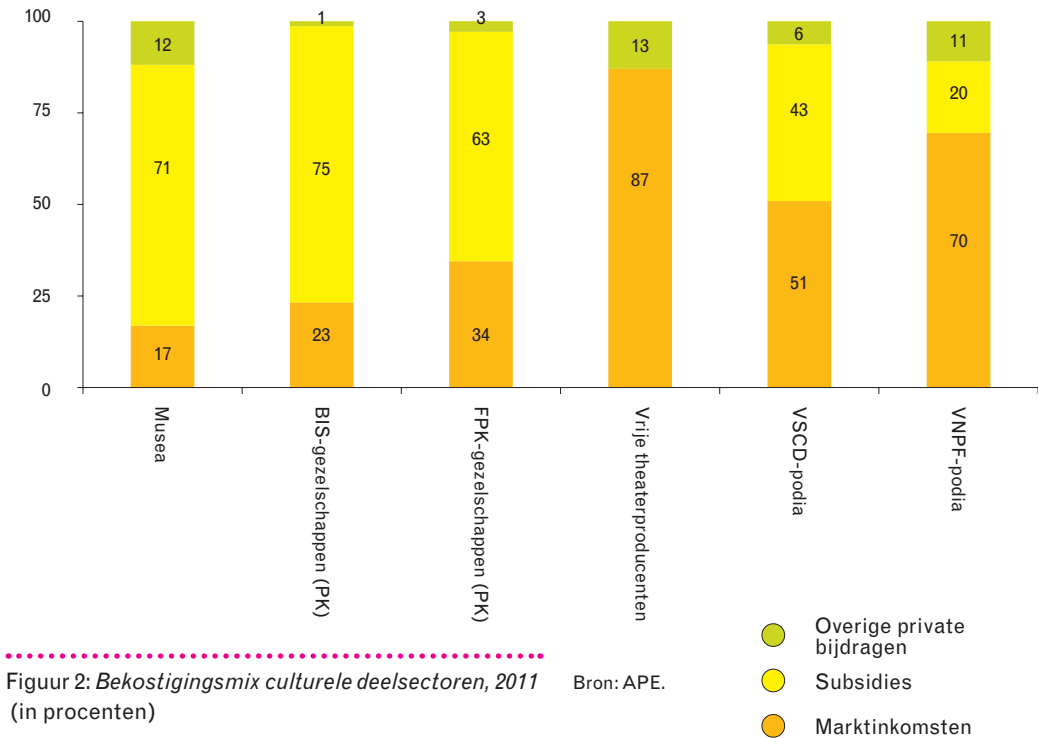
Figuur 1: *Bijdrage van de culturele sector aan het bbp 1995-2012 (in procenten)*

Bron: CBS. De cijfers tot en met 2009 zijn afkomstig uit Goedhuys et al. (2012), die vanaf 2010 uit Mooij et al. (2013). De cijfers van 2011 en 2012 zijn voorlopige cijfers.

de Europese Unie. Overige private bijdragen zijn bijvoorbeeld giften en bijdragen van goeddoelenloterijen. Subsidies en private bijdragen onderscheiden zich van marktinkomsten doordat er geen directe tegenprestatie tegenover staat, hoogstens een inspanningsverplichting.³

Er bestaat geen overzicht van de bekostigingsmix van de totale cultuursector. Dit type gegevens wordt niet bijgehouden op dit niveau. Deze gegevens zijn echter wel beschikbaar voor musea, rijks gesubsidieerde gezelschappen voor podiumkunst, vrije theaterproducenten, podia aangesloten bij de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) en de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF) voor het jaar 2011 (figuur 2). Ze zijn verzameld in het kader van een onderzoek naar de effecten van de economische crisis in de cultuursector (Blankers et al. 2012).

Figuur 2 maakt duidelijk dat de bekostigingsmix per (sub)sector anders is. Musea hebben doorgaans het laagste aandeel marktinkomsten (17 procent) en zijn voor bijna driekwart van hun inkomsten afhankelijk van subsidies. Dat is niet verwonderlijk omdat zij naast hun publieksfunctie ook een conserverings- en een onderzoeksfunctie hebben. Ook de rijks gesubsidieerde gezelschappen voor podiumkunst uit de Basisinfrastructuur van het ministerie van OCW (BIS) en van het Fonds Podiumkunsten (FPK) zijn sterk afhankelijk van subsidies. Podia en producenten kennen echter een veel lagere subsidieafhankelijkheid. De podia zijn voor minder dan de helft afhankelijk van subsidies. Bij de poppodia die lid zijn van de VNPF komt slechts 20 procent van de inkomsten uit subsidies en bij de podia die lid zijn van de VSCD bedraagt het subsidiedeel 43 procent. Poppodia behalen 70 procent van hun inkomsten uit de markt; bij de VSCD-podia is

het aandeel kleiner. De bij de Vereniging Vrije Theaterproducenten (VVTP) aangesloten producenten ontvangen (vrijwel) geen subsidie. Het merendeel van hun inkomsten komt uit de markt.

Nadere definiëring marktaandeel

De marktinkomsten bestaan onder meer uit entreeheffing, horeca-inkomsten en sponsoring. Op basis van gegevens over twee deelsectoren (musea en podiumkunsten) en verschillende spelers binnen de podiumkunsten (gezelschappen, podia, producenten) is hiervan een nadere uitsplitsing te maken. Figuur 3 toont het aandeel van de publieksinkomsten voor de onderscheiden deelsectoren in de totale marktinkomsten.

Musea halen bijna al hun marktinkomsten uit entreegelden: 91 procent. De sponsorinkomsten zijn bescheiden (2 procent). De vrije theaterproducenten moeten het eveneens vooral hebben van hun recettes. Ook de

gesubsidieerde podiumkunstgezelschappen zijn voor hun marktinkomsten grotendeels afhankelijk van de publieksinkomsten; deze bedragen driekwart van de totale marktinkomsten, terwijl ook hier de sponsorinkomsten beperkt zijn (6 procent). Bij podia is de structuur van de marktinkomsten afwijkend, omdat zij naast inkomsten uit recettes ook een substantieel deel van hun marktinkomsten uit horeca en verhuur realiseren. Zowel de VSCD-podia als de VNPF-podia behalen grofweg de helft van hun inkomsten uit recettes, het overige deel bestaat uit inkomsten uit horeca en verhuur; nog geen 5 procent is van sponsors afkomstig.

Toekomstverwachting

De afgelopen jaren traden er geen grote veranderingen op in de verhouding tussen de drie inkomstenbronnen van de deelsectoren. De verwachting is echter dat die verhouding in de nabije toekomst gaat veranderen. In de

Berend Jan Langenberg

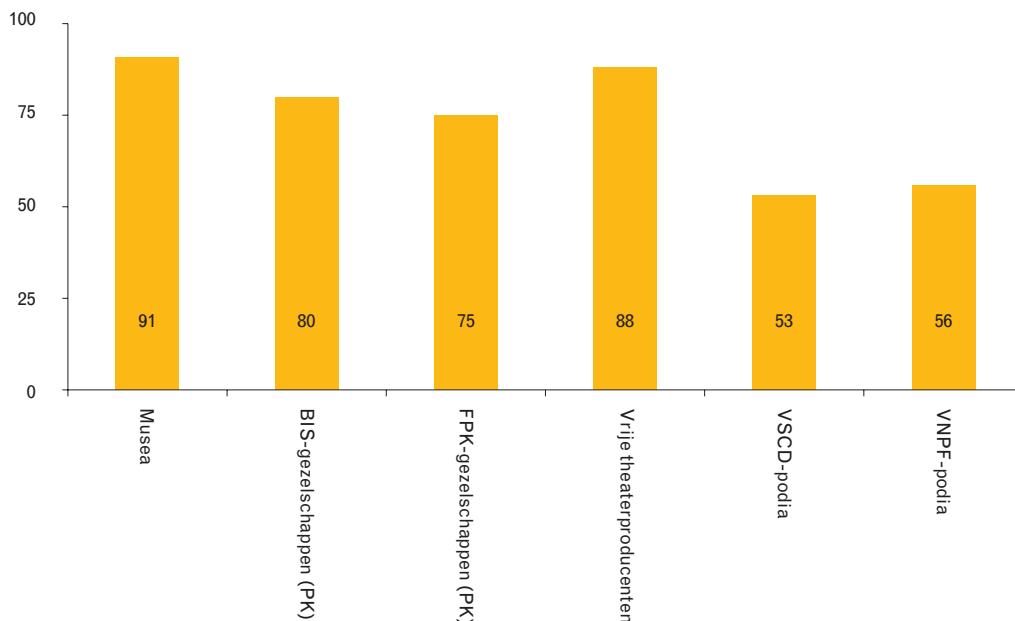
is onderzoeker en adviseur arbeidsmarkt culturele sector te Amsterdam

Carlien Schrijvershof

is mediator-consultant bij APE te Den Haag

René Goudriaan

is partner bij APE te Den Haag

Bron: APE.

Figuur 3: Aandeel publieksinkomsten als percentage van de totale marktinkomsten, 2011

nieuwe cultuurnotaperiode neemt de bijdrage van het Rijk (inclusief zijn fondsen) af, en ook bijdragen van de decentrale overheden lopen terug. Tegelijkertijd daalt de koopkracht van consumenten en zijn bedrijven in tijden van economische crisis terughoudender met sponsoring. Dit vraagt om een grotere rol van giften en goeddoelenloterijen. De komende jaren zal blijken of dat reëel is.

Literatuur

- Blankers, I. (et al.) (2012) *Effecten van de economische crisis in de cultuursector*. Den Haag: APE.
- Braams, N. (2011) *Onderzoeksrapportage creatieve industrie*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Goedhuys, M. (et al.) (2012) *Culturele sector in beeld: bijdragen van de culturele sector aan werkgelegenheid en welvaart (2004-2010)*. Den Haag: CBS, Centrum voor Beleidsstatistiek.
- Goudriaan, R. en H.M. van de Kar (1999) 'Bestaan er nog subsidies?' In: *Openbare Uitgaven*, jrg. 31, nr. 4, 156-162.
- Mooij, M. de (et al.) (2013) *Culturele sector in beeld: bijdragen van de culturele sector aan werkgelegenheid*

en welvaart (2009-2012). Den Haag: CBS, Centrum voor Beleidsstatistiek.

Noten

- 1 Het CBS rapporteert wel over de bestedingen van Nederlandse huishoudens aan recreatie en cultuur. De consumptie van recreatie en cultuur beslaat in 2011 gemiddeld 3,6 procent van de totale binnenlandse consumpties.
- 2 Het ministerie van OCW hanteert een dergelijke indeling in het Programma Ondernemerschap Cultuur.
- 3 Subsidies zijn 'gebonden inkomens- en vermogensoverdrachten om niet van de overheid aan personen en instellingen'. De praktijk is echter weerbarstig. Een subsidie is immers vaak gebonden en dus voorwaardelijk. Zie: Goudriaan et al. (1999).